

In het voorjaar van 2020 organiseerde Borgman Beheer Advies op meerdere landgoederen de aanplant van douglas plugplantsoen. Den Treek-Henschoten (bij Leusden) en Quadenoord te Renkum deden mee en plantten samen ca. 7.500 douglassen. Een ander deel van de aanplant werd georganiseerd om de eigen CO₂-uitstoot van het adviesbureau te compenseren. Tussen alle grotere en kleinere vellingen, onder andere in het kader van droogte en kevers geeft dit een positieve draai aan het bosbeheer. Bij gebrek aan de mogelijkheid om met vakcollega's de aanplant in het bos te bekijken in verband met het coronavirus, delen we dit project met plezier via dit artikel.

Waarom aanplant?

In zijn algemeenheid zijn bosbehoud en -ontwikkeling voor elke betrokken bosc eigenaar een drijfveer. Toch blijkt voor elk terrein de motivatie om te planten verschillend, afhankelijk van de beheerdoelstellingen en staat van bosontwikkeling. De deelnemende landgoederen hebben in hun bosbeleid opgenomen dat ze uit oogpunt van kostenbesparing en adaptatie aan de groeiplaats, liefst werken met spontane of natuurlijke bosverjonging. Toch heeft op Den Treek-Henschoten beheerder Martin Nolsen nu gericht douglas geplant onder scherm, in oude, open opstanden van grove den en Corsicaanse den. In deze oudere monocultures vond Nolsen weinig verjonging en nauwelijks soortenmenging. Doel is behoud en versterking van de productiedoelstelling met goede houtkwaliteit – het inbrengen van kwaliteitszaad en variatie in soorten.

Op landgoed Quadenoord bleek na een bosinventarisatie onvoldoende en te weinig kwalitatieve verjonging om de houtproductiedoelstelling te kunnen waarborgen. Storm- en kevershade in de laatste jaren hebben extra gaten in het bos geslagen. Dit project was een grote kans voor beheerder Jeroen Oorschot om efficiënt te werken aan bosbehoud en -ontwikkeling.

Douglaspluggen

De douglas stelt relatief weinig eisen aan de bodem en doet het goed op onze arme zandgronden. Hoewel de soort voorkeur geeft aan vochtige, goed gedraineerde bodems, worden ook lange periodes van droogte redelijk tot goed doorstaan. Hoewel uitheems kent de douglas op de groeiplaatsen in het project geen invasief karakter. De bekende groei- en houtkwaliteiten van de soort zorgen ervoor dat het hout van deze boom zeer breed toepasbaar is.

foto Jeroen Oorschot

Virtueel kijken bij collega's Aanplant douglas op meerdere landgoederen

Er zijn verschillende redenen waarom er voor plugplantsoen is gekozen en niet voor bijvoorbeeld naaktwortel-plantsoen: de lage plantsoenkosten, het hoge slagingspercentage, de goede hoogte- en diametergroei na aanplant, het langere plantseizoen en de goedkope en eenvoudige wijze van planten. Het hoge slagingspercentage en de betere groei zijn eraan te danken dat plugplantsoen wordt geleverd met goed vochthoudend substraat. Voor zowel Quadenoord alsook Den Treek is deze aanplant van plugplantsoen een experiment geweest – tot dusver werd er veelal met naaktwortel-plantsoen gewerkt.

Aanplant in kloempen

Het grootchalig en vlaktegwijs aanplanten van bos is een kostbare aanleggelegenheid, terwijl de klimaatadaptatie en risicospreiding op dit moment juist vragen om kleinschaliger te werken met verschillende boomsoorten. Op Quadenoord

werd ervoor gekozen om op kleine schaal, maar over een groot projectoppervlak douglas van goede kwaliteit in te zetten. Op deze manier is een gerichte investering op maat gedaan. Naar verwachting zullen de reeds aanwezige boomsoorten zich rondom de kloempen (of groepen) uitzaaïen, zodat een gevarieerd bos ontstaat met goede houtkwaliteit.

Op Den Treek-Henschoten zijn op vier locaties in totaal 5.500 stuks plantsoen onder scherm aangeplant. Hier is dus in eigen beheer voor een grootschaliger aanpak gekozen, vanwege de goede eerdere ervaringen ter plaatse. Het scherm moet voor de goede groeiomstandigheden gaan zorgen.

Financiering en risico

Het voordeel van kleinschalige, gerichte aanplant is dat de projectkosten gering blijven. Zowel op Den Treek als op Quadenoord kon de aanplant gefinancierd worden vanuit het jaar-beheerbudget

(o.a. uit de opbrengsten van rondhoutverkoop), zei het op Quadenoord incidenteel. Met inboet na uitval van plantsoen het komende jaar is vooralsnog geen rekening gehouden. Vanzelfsprekend is een dergelijke investering niet overal mogelijk. Van belang is om een dergelijk project tijdig te plannen en goed te begroten, zodat er budget gereserveerd kan worden of eventueel een subsidie of fonds aangeschreven kan worden ter ondersteuning. Door de inzet van het plugplantsoen bleef de investering op beide landgoederen beperkt.

Als adviesbureau hebben we voor enkele andere plantlocaties binnen dit project een alternatieve financiering van de aanplant en wildbescherming toegepast: ons bureau heeft een jaarlijkse CO₂-uitstoot. Bovendien werken we dagelijks aan bosaanleg en verbeterd bosbeheer. Dit voorjaar hebben we de handschoen opgepakt om onze eigen CO₂-uitstoot te compenseren middels aanplant en het plaatsen van wildbescherming in een aantal terreinen van onze opdrachtgevers. Na het vaststellen van de uitstoot van 2019 door Borgman Beheer Advies (zo'n 15 ton), hebben we aan de hand van een rekenmodel van Face The Future BV en Stichting Probos het te compenseren oppervlak aan aanplant en rastering berekend. In het voorjaar van 2020 zijn inmiddels door het eigen team rasters geplaatst – in het najaar gaan loofsoorten en douglas geplant worden.

Er zijn veel organisaties die op een laagdrempelige en concrete wijze aan de slag willen met hun eigen CO₂-uitstoot en er zijn en komen veel goede initiatieven en mechanismen voor financiering beschikbaar. Op diverse plaatsen planten partijen als Shell met Staatsbosbeheer en Volker Wessels met de Bosgroepen, maar er zijn ook goede, kleinschaliger mogelijkheden voor bijvoorbeeld de lokale mkb'er die wil compenseren. Borgman Beheer Advies is van mening dat we binnen de bos- en natuursector die kans voor aanplant moeten grijpen, om zo niet alleen een beter bos te realiseren, maar de verbinding met de samenleving en het draagvlak voor goed beheerde bossen verder te verbeteren.

Vorbereiding

Voor een goede plaatsing en spreiding werden op Quadenoord de bosinventarisatie, bodemkaart, opstandsligger en oogstkaarten van de afgelopen jaren geraadpleegd. Met behulp van GIS werden in het veld plantplekken geselecteerd, geprojecteerd tussen het net aan vaste machinepaden. Op kleine open plekken werd een kloemp van 30 stuks geplant met plantafstand 1,25 x 1,25 meter. Op grotere open plekken plantten we kloempen van 40 stuks vanwege het soms ontbreken van het bosklimaat voor de douglas. De GIS-kaart werd vervolgens in het veld gebruikt om plantplekken vrij te maaien, en ter oriëntatie voor de plantploeg. Er is geen bodembewerking toegepast, om uitdroging tegen te gaan en de bodemrust te behouden.

Op Den Treek is na een beoordeling van de groeiplaats, in eigen beheer grootschaliger te werk gegaan: de vier grote plantplekken zijn geklepeld

en met de loft-cultuurploeg bewerkt. In de ploegvoor is geplant.

Wildbescherming

Er is de laatste jaren veel geëxperimenteerd met, en geschreven over de verschillende manieren van wildbescherming. Collectief beschermd: bijvoorbeeld houten rasters, elektrische rasters, of individueel beschermd: met bijvoorbeeld biologische kokers of eindknopbescherming. Collectieve bescherming wordt om economische redenen vaak toegepast op percelen groter dan een halve hectare. Er worden dan meerdere kloempen of grootschaliger groepen beschermd. Individuele bescherming is goedkoper en heeft een lager risico op schade aan de beschermingsmiddelen, maar beschermt alleen het aangeplante plantsoen. Omdat de wilddruk op landgoed Quadenoord relatief laag is, is hier gekozen om per kloemp een gering deel van het plantsoen te beschermen met plantkokers van het model WitaPlant MV. Na vijf jaar bescherming worden ze opgeruimd. Helaas zou een biologisch afbreekbare variant een kortere levensduur hebben en zouden daar alsnog microplastics bij vrij kunnen komen.

Op andere plantlocaties op de Veluwe, waar de druk van rood- en zwartwild hoog is, is gebruik gemaakt van rasters met ursusgas met aluminium Z-profiel palen en met houten schakelhekken. De eenvoudige manier van plaatsen en het duurzame karakter van het raster zorgen voor een zeer efficiënte bescherming.

Op Den Treek wordt afgezien van wildbescherming. De verwachting is dat er nauwelijks schade door wild zal ontstaan, enerzijds door de lage wilddruk, anderzijds door de grote schaal van aanplant.

Ervaringen

Voor de aanplant werd een ervaren bosaannemer ingeschakeld, die op alle landgoederen de aanplant met succes heeft verzorgd. Wel zijn de verschillen in voorbereiding en wijze van uitvoering terug te zien in de ervaringen van de aannemer: op Den Treek ging het plantwerk op de grote vlaktes relatief snel ten opzichte van het kleinschaliger werk op Quadenoord. Het vooraf markeren van elke kloemp in het veld en het beschikbaar stellen van een online navigatietool voor de aannemer maakte het werk op Quadenoord alsnog efficiënter dan op weer andere locaties met een kleinschalige aanpak.

Inmiddels (bij schrijven van dit artikel) is de extreme droogte alweer toegeslagen. Tot nu toe blijven de meeste pluggen in leven – blijkt de bosbodem vaak toch voldoende vocht te bieden. Hierbij lijken het aanplanten zonder bodembewerking (tegen uitdroging) en het planten onder scherm (behoud bosklimaat) zijn doel te bereiken.<

Paul Kah, Erik Brendeke en Jeroen Oorschot (Borgman Beheer Advies), paul@borgmanbeheer.nl

Met dank aan Martin Nolsen – beheerder van Den Treek-Henschoten en Jordi Kuiper van bosaannemer De Boombouw.

Alle natuur naar het natuurbos, minder natuur in het bos

Volgens het hoofdlijndocument voor de bossenstrategie van Rijk en provincies is in ongeveer 25 procent van het Nederlandse bosareaal het beheer primair gericht op natuur en is daarmee natuurbos. Het is de ambitie vanuit de bossenstrategie om dit aandeel te verhogen. Ik vrees echter dat dit voornemen niet perse gaat leiden tot meer natuur, maar vooral tot meer verwarring en mogelijk zelfs tot minder natuur.

Wat er in het hoofdlijndocument precies wordt bedoeld met natuurbos, is onduidelijk. Het bos is natuurbos wanneer het beheer hierop gericht is, kennelijk ongeacht de natuurkwaliteit. De bossenstrategie stelt echter ook dat - voor het behoud van biodiversiteit - kap nodig blijft, óók in natuurbos. Daarmee wordt het onderscheid met multifunctionele bossen al een stuk grijzer. Dat is niet verwonderlijk, het onderscheid is namelijk vrij kunstmatig. Dat volgens het hoofdlijndocument 25% van onze bossen uit natuurbos bestaat, lijkt mij dan ook een grove onderschatting. Wanneer er blijvend (extensief en kleinschalig) gekapt wordt in het natuurbos, wat is dan het relevante onderscheid ten opzichte van multifunctioneel bos? Ook in multifunctioneel beheerde bossen – zelfs met een houthoogstdoelstelling – kan het beheer primair gericht zijn op natuur. Dat geldt uiteraard niet voor strikte bosreservaten, maar dat is niet wat er bedoeld wordt met de term natuurbos in de bossenstrategie.

Een grotere tragedie is tenslotte niet de definitiekwesties omtrent het natuurbos, maar het lot van het overige bos. Waar het Rijk nog nuanceert: "In het overige areaal is het beheer grotendeels multifunctioneel [...]. Er is nauwelijks puur productiebos.", dreigt in de discussies over de provinciale bossenstrategieën het aloude dualisme: geen natuurbos, dus productiebos. De eigenaren van bossen met de SNL-beheertypen 'Bos met productie' – veelal multifunctionele bossen waar de afgelopen decennia ook is gewerkt aan meer natuur – worden bedankt voor de moeite. Daarmee dreigt, door het aanwijzen van een minderheidsdeel van het bos als natuurbos, de rest van het boslandschap te verworden tot productiebos met bijbehorende beperkte natuurambitie. Dat is dus niet meer, maar minder natuur in het bos.

Wouter Delforterie